

EX-LIBRISEK.

IRTA: CSÁNYI KÁROLY.

A »MAGYAR IPARMŰVÉSZEZET« olvasóinak nem szükséges az ex-libris mibenlétét bővebben fejtegetni, mert már többször foglalkoztak e lapok hasábjain a művészi könyvjegyekkel. Utoljára az iparművészeti múzeumnak 1903-ban rendezett ex-libris kiállítása alkalmából jelent meg hosszabb cikk e folyóirat hasábjain, mely főleg a magyar ex-librisek multjával foglalkozott, miután a kiállítás anyaga is leginkább a régi magyar könyvjegyekből került ki. Az említett kiállítás érdeme, hogy e tárgy iránti érdeklődés hazánkban is felébredt és ez érdeklődés azóta meglehetősen nőtt. — Nálunk is divattá lett tehát az ex-libris használata és gyűjtőink is nagyobb számban vannak, kik közül néhányan helyes érzéssel gyűjtik, sőt vásárolják is e kisméretű műlapokat.

Mostani sorozatunk bemutatására alkalmat adott a Gyermekvédő Ligának a nyár folyamán, az iparművészeti múzeumban rendezett ex-libris kiállítása, mely szinte váratlanul gazdag és főleg modern művészi anyaggal ismertetett meg bennünket. Hogy mily finom érzékű gyűjtőink vannak e téren, azt a bemutatott jeles gyűjtemények igazolták.

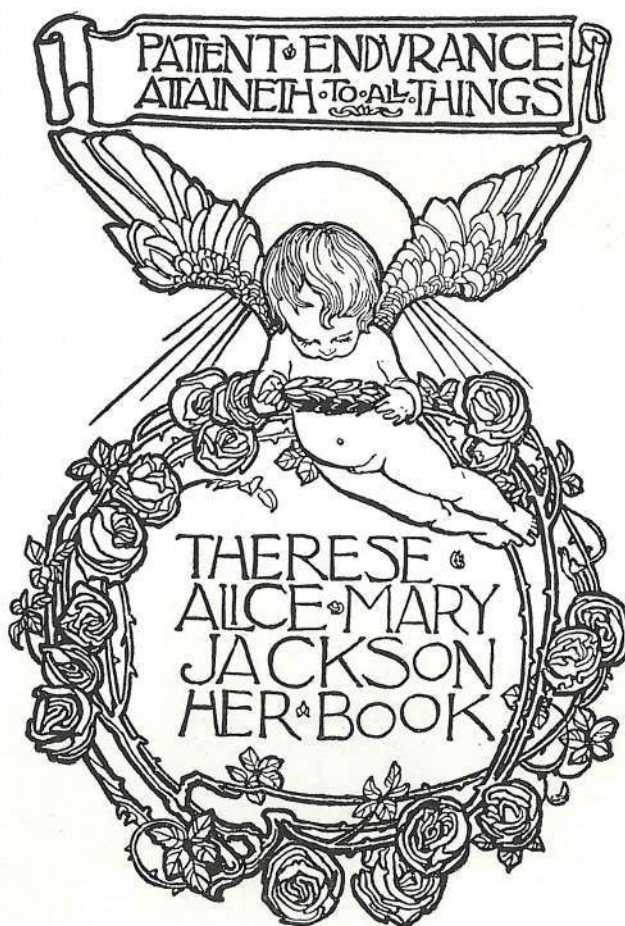
Nem szándékom az ex-libris céljáról stb.-ről szólni. Azt megtették előttem arra hivatottak. Csak egyik kultúrtörténeti jelentőségét emelem

ki; ugyanis lehetővé teszi, hogy egy-egy jelentékeny könyvtár anyagát a szétszóródás után is összegyűjthessük. Azonkívül világot vet az illető kor bibliografiai viszonyaira és a könyvgyűjtésre.

A könyv-művészettel együttesen fejlődik a modern ex-libris művészet. Tudjuk, hogy az ex-libris multja közel félezer éves, de nagy jelentőségremégis csak a XIX. században emelkedett, miután használata általánossá vált. E század második felében kezdtek tudatosan gyűjteni és történetét kutatni. Az ex-libris tulajdonosának emlékét híven megőrzi, mert legtöbbször jóval túléli, hirdetőn az utódoknak az illető egyéniségét, gondolkodásmódját. Ezért is szükséges, hogy jellemző legyen; az egyszerűség és a világosság azonban mégis a legfőbb követelmény. Különösen áll ez a név betűire.

A sokszorosításra Angolországban, Amerikában és Németországban újabb időben előszeretettel használ-

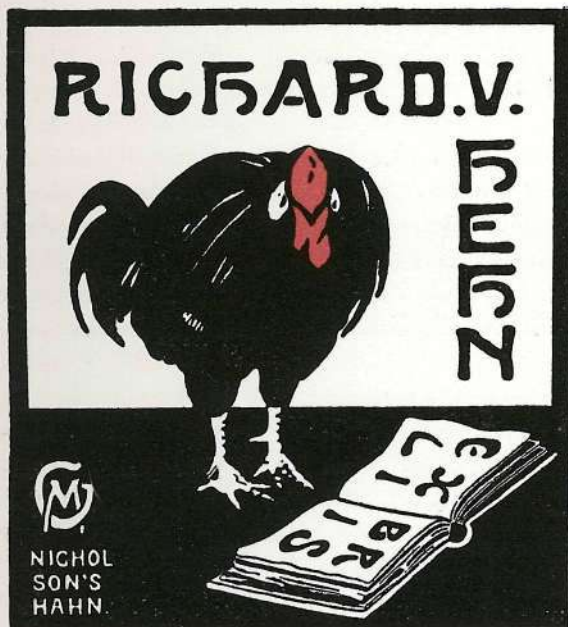
ják a rézkarcot; ez az előállítási mód azonban nagyon költséges, ez okozza, hogy általánosságban nem alkalmazzák. Régebben leginkább a fa- és rézmetszet járta (lásd Chodowieckynek önmaga részére készült könyvjegyet). A legolcsóbb és legáltalánosabban használt sokszorosító eljárások a foto- és autotípia. E két reprodukálási mód van korunkban legjobban elterjedve.

23. E. JACKSON.

ANGOL.

24. W. NICHOLSON.

ANGOL.

Követésre méltó mesterek az ex-libris művészet terén az angolok. Sehol sem foglalkoznak a művészek e kis műalkotásokkal annyi szeretettel, mint éppen Angolországban. És a gyűjtők sietnek is egy-egy nevesebb mester ilyenmő alkotásának birtokába jutni. — Angliában a modern művészet immár a néplélekben gyökeredzik és abból táplálkozva, nemes gyümölcsöket terem. — A régi, akadémikus irány ellen John Millais, Holman Hunt és Dante Gabriel Rossetti még 1848-ban szövöztek, megalapítván a »Prae-Raphaelit Brotherhood«-ot. 1861-ben létesült a »Morris-Company«, mely tovább folytatta és szélesebb mederbe terelte e küzdelmet. A könyv művészetére azonban leginkább Rossetti munkálkodása irányította a közfigyelmet. Nem célunk azonban az ex-libris fejlődésével bővebben foglalkozni, csak elterjedésének körülményeire kívántunk némi

világot vetni. Megelégszünk tehát azzal, hogy azokat a művészeket jellemezzük egy-két szóval, akiktől egy-egy ilyen kis alkotást bemutatunk.

James Gutrie legerősebb oldala pl. a dekoratív érzék; Joseph William Simpson könyvjegyei kedvességükkel hatnak. E jeles művész a Studio 1898—1899-iki számaiban mutatkozott be néhány kiválóbb ex-libris-szel és egyszerre meghódította a közönséget. Ő a fekete-fehér folt-művészet jelentős képviselője. Cambell, Ethel Larcombe, William Edgar Fisher és E. Jackson neveit csak egyszerűen felemlítjük, bemutatott műveik eléggé feltűntetik egyéniségüket.

Tény az, hogy az általános színvonal sehol sem oly magas, az ide vonatkozó irodalom sehol sem oly gazdag, mint éppen Angliában. Pedig itt az ex-librisnek nincsen olyan fényes multja, mint például Franciaországban, vagy Németországban.

Németország az ex-libris népszerűsége dolgában vetekszik Angliával, de művészi tekintetben mégsem emelkedett arra a magaslatra, amit

GRACE LOIS SEINWERTH

25. G. C. WILLIAMS.
AMERIKA.

26. H. ELLWOOD. AMERIKA.

főleg a sok művedvelő rajzoló okoz. Azért találunk sok művészi alkotást is. Ismeretes, hogy az ex-librisnek Németországban nagy multja van: egyidős a könyvnyomtatással. Az ex-libris művészet újjáébredése összefüggésben áll az 1869-ben alapított »Herold« egyesülettel, mely a címertannal való foglalkozást tűzte ki célul. A nemrégiben elhunyt világhírű ex-libris gyűjtő Leiningen gróf figyelmét is a címer-tan terelte az ex-librisre. Németországban az ex-librist rajzoló művészek száma a nyolcvanas évek óta rendkívül megnövekedett. A bemutatott sorozat fényesen tanuskodik a németek ex-libris művészetéről.

Franz Statten, a jeles rajzoló, eleinte Klínger hatása alatt állt, később azonban egyre önállóbbá vált, mit bemutatott szép könyvjegye is igazol; Fidus erős egyéniség, körvonalas rajza néha kissé száraz, de mindenkor érdeket keltő; Emíl Doepler j. művein korábban a reneszánsz művészet hatása látszott, újabb műveiben viszont a romantikus elem van túlsúlyban; a termékeny Július Díez hajlik a karikatúrás felé, amellet bizonyos régies vonás sem tagadható meg tőle, de azért rajzolás módja és díszítő képessége meglehetősen egyéni; Bernhard Wenig erőteljes művei

leginkább a régi metszetekhez hasonlíthatók, de azért minden ízében eredeti. A pruttingi plébánia könyvtára számára készült könyvjegyére külön is felhívjuk olvasóink figyelmét. Fritz H. Ehmke egyszerű stílusával tűnik ki; C. Klenkens erőteljes feje, Willy Geiger ideges rajzmodorról tanuskodó könyvjegye, B. Löffler jellemző ötletességű műve és L. Hohlwein gyakorlott kézre valló rajza méltán sorakozik a legjobb ilyfajta alkotásokhoz. — A svéd Sundström művészi fametszete is jól megállja helyét.

A spanyol ex-libris művészeket a bemutatott sorozatban két kiváló egyéniség képviseli. Victor Oliva a stilizált rajzban, a rendkívül termékeny és szorgalmas José Triado pedig a kompozícióban jeleskedik.

A magyar ex-libris művészet, bár hazánkban is néhány százados multja van, nem áll azon a fokon, mint a nyugateurópai nemzeteké. Nem is csoda. A könyv jó ideig csak mostoha gyermek volt nálunk s még ma se tudjuk úgy megbecsülni mint másutt. De hiszem, hogy a könyvművészet ideje nálunk is elkövetkezik és versenyre kél a külföld efajta művészetével. És akkor az ex-libris művészet is az őt megillető becsülésben részesül.

A SOPRONI EVANGÉLIKUS TEMPLOM ÖTVÖSMUNKÁI.

IRTA: BÜNKER R. J.

ATÖRÖK HÓDOLTSÁGTÓL ment vidékeken Magyarországon az ötvösség még a XVII. században is mindenfelé kiváló virágzásnak örvend. A vallásos villongások is csak annyiban befolyásolják sorsát, hogy az egyes egyházak más vallású mesterekhez sohasem fordulnak szerelvényeik beszerzése végett.

A katolikusok inkább külföldről hozatják egyházi edényeiket, semmint hogy protestáns hazai mesterekkel dolgoztassanak és megfordítva. Minthogy a török hódoltság dél felé elzárja a kereskedelem útját, Itáliával való

összeköttetésünk, mely a középkorban s a reneszánsz idején oly élénk volt, a protestáns korban csaknem teljesen megszakad s főleg az iparművészet terén mindenfelé a német hatás, jelesül Augsburg és Nürnberg hatása válik uralkodóvá. E városokban szintén a protestáns vallás az uralkodó, de úgy látszik, mert távol vannak, oly vidékeken, ahol nálunk a protestáns elem volt túlsúlyban s az ötvösök is protestánsok, a katolikusok innen hozatják egyházi edényeiket. Érdekes példa erre a szepeshelyi székesegyház kincstára, amelynek